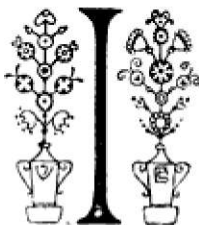

A. Debeljak:

Likovno pesništvo.

zumitelj figurativne poezije je po vsej priliki Simmias z otoka Roda, ki je v IV. stoletju pred Kristom zložil pesnitve **Perotnice**, **Jajce** in **Sekiro**. Dosiades je zapustil dvoje **Oltarjev**. Theokritu se pripisuje **Siringa** ali **Panova piščal**. Pri Latincih je koval stihe v obliki raznih predmetov Publius Optatianus Porphyrius v IV. veku po Kristu; po njem so se ohranili **Žrtvenik**, **Siringa**, **Orgle**. — Francoska književnost premore dovolj zastopnikov figurativnega pesništva. Imenujmo v prvi vrsti prekipevajočega Rabelaisa. V XLV. poglavju **Pantagruela** prosi Panurge, ko pristiska uho na božanstveno

Steklenico

O steklenica,
ki polna same
si skrivnosti,
stiskam te na lica,
saj leka zame
hraniš dosti.

Reci besedo sladkosti,
ki hlepi mi srce po njej.

Gospodar Indiji vsej,
Bakhos, istinito resnico, glej,
zaklenil je v tvojo divno tekočino.

Daleč od tebe bivajo, božansko vino,
laži pregnane in prevarljive nevere.
Noetovo barčico zaprimo veseli,
saj on nas prvi je naučil prave mere.
Daj, prosim, lepo besedo mi véli,
ki naj me reši brig in bridkosti.
Noben tvoj kanec konca naj ne vzame,
ne kaplja belica, ne kaplja rdečica.

K temu približnemu prevodu dostavljam, da pomeni Noetova ladja (l'aire de Noach ali Noé) v srednjem veku ogromno zelenko ali slatinar. Nekatere izdaje Rabelaisovega romana kažejo malo drugačno tiskarsko razporedbo: besedilo je predočeno v orisani pletenki po kiticah štirivrstičnicah in uvodni stih se ponavljajo na sklepu.

Manj znan je stihotvorec Panard. Tudi on je ustvaril svojo steklenico in slične lične like. Ker imamo že steklenico, si izposodimo pri njem samo

Kozarec.

Vesoljni svet in cela zemlja naša
 nič lepšega nima, nego je čaša.
 Nežne ljubavi zala zibka ti,
 praprot, iz tebe dobôdo
 presrečno posodo,
 kjer često sok iskrí,
 se peni šumeče
 in čiste sreče
 blažen smeh,
 radost budi
 v ljudeh.
 Kakšno milino
 lije v notrino!
 Koj,
 koj,
 koj
 mi ga dajte,
 nalivajte;
 koj,
 koj,
 koj.
 Nalivajte
 kozarec urno moj:
 Glej, na teh predragih valéh
 plava veselje, plava smeh.

V suhoparnih časih, ko je pesništvo veljalo za **premagano težkočo**, je bohotelo podobno igračkanje. Pozneje je izgubilo za daljšo dobo vsako ceno. Sredi prošlega stoletja pa se je zopet oprijel takega umetničenja Gagne, ki je napisal *l'Unitéide, le Calvaire des Rois* (1867), *le Congrès sauveur*, i. t. d. Te vrtoglave elukubracije so mu prinesle enodnevno slavo. Na čelu čudnih del, za katera se bodo trgali bodoči knjigoljubci, so upodobljeni v verzih različne dolgosti, tukaj križ, tamkaj stožec. Evo vam vršička njegove piramide:

Gloire
 Victoire
 Au Congrès
 Du saint Progrès!
 Gloire au roi du monde!
 Gloire aux peuples forts,
 Que l'amour qui féconde
 Réunit en saints accords!

In tako dalje. Vsak naslednji granes je za zlog daljši. Glej o tem Vapereau: *Dictionnaire universel des Littératures*, Paris 1884.

S tem slogom se more primerjati naslednja pesnitev, katero je zložil G. Desdevises du Dezert o priliki zrakoplovske svečanosti v Clermontu ter jo igralec Alexandre iz Comédie-Française z ogromnim učinkom prednašal v auvergueskem Aéro-Clubu. Samo da te kitice, priobčene v dnevniku Moniteur du Puy de Dôme 20. julija 1921. (Clermont-Ferrand), ne predočujejo predmeta v eni sami legi, marveč ponazorjujejo njegovo manjšanje, oziroma večanje pri premikanju. Glasi se pa približno takole

Na čast avijonu.

Odkar se človek je rodil na beli svet,
zavidal ptiča za širok razmah kreljuti,
pa bil na tla je prikovan po teži kruti
in na pečino moral se je vsak sesuti,
ki smelo je naperil k nebu svoj polet.

Venomer premaganec o slavi dragi
sanjaril je, zrl v sneh čistih, pisanih
sredi višnjevih prepadov zvezdnatih
Faeroëre bele, snival o angelih,
o Hermeju, Jzidi, Pegazu, Zmagi!...

A neki večer!... Annonayski okraj
naše delavne Francije hčerko,
veselo, mogočno montgolfjerko,
nališpano svojo krasnoperko
je gledal nakvišku pluti v mehki maj.

Sto let!... In letalo se odtrže,
letalo težje ko zrak, zares,
železo, platno, jeklo in les...
Zabuči, zabliska do nebes!...
Vrši, drhti vse brže in brže!...

Nad sive strehe vstaja stroj
in nad hraste velike;
neodvisne zvonike,
vrhove nebotike
ostavlja v dalji pod seboj...

Naglo po mlečni poti
brez bojazni, nalik
orlu hiti navpik,
blesti se ko svetlik,
solncu proži peroti.

Čedalje bolj napred
polzi, zbledeva
v bleščobi dneva,
ki ga obseva
tako bel kakor led.

Izpreminja
se v sijaj.
ki zdaj — zdaj
v daljni kraj
se razblinja.

Potem
le pika
mežika,
se umika
očem!...

Primaruha!
Vidim prav?
Ta drobnjav
iz višav
je-li muha?

O, ne, zares!
Glej — repetnica,
to naša ptica,
to lastavica
šumi z nebes!...

Golobka naša
izpred azurnih vrat
poganjek čisto zlat
za našo blagodat
sedaj prinaša.

To silen je kragulj:
iz sinjine skrajne,
iz višine bajne
skriva v kremplju tajne
nam etrove dragulj.

Samoživ je, ptič čarobni,
strelec usode srdit,
smrti sejalec prikrit,
mrk vžigalec zlatih žit,
pokončevalec zlokobni.

To Alcijon je sred vodá,
nagiblje se ter obotavlja,
v peni ziblje se ter ustavlja
pa viharo pesen ponavlja
v razburkanem osrčju morjá.

Avijon je, človekov sin najmlaji,
sprelep in drzen, diven od moči;
v tem hipu zri bogovom je v oči;
dar prinaša ljudem iz modre noči;
mar oljko, jabolko je vtrgal v raji?

Pripni si v bok, o plemenitih upov brod,
 — ne ceví morilnih, niti strele bojne —
 temveč klasje s polj in cvetke pestrobojne,
 vse, kar zemlji vir lepote je pokojne,
 da Sloga, sveti Mir zavlada vsepovsod.

Omembe vreden bi bil še sodobni pesnik, ki se v svojih umotvorih sočutno sklanja nad trpeče človeštvo, zaskrbljen radi njegovega prepočasnega napredovanja proti popolnejši pravici in blaženosti. Če je Alfred Varela v svojem svetovnem naziranju skrajni socialista, ovaja pa tudi v oblikovanju svojih idej stremjenje po prvotni, nežni preproščini. V kratkem obelodani — če že ni tega storil — prvo zbirko *Du haut des mansardes* (V podstrešnicah), od koder hočem ponašiti **Obe pobočji**, «obupen krik pred življenjem vseh ljudi in pred svojim lastnim žitjem», kakor ga označuje Paul Husson v svojem mesečniku *Montparnasse* 1. oktobra 1921. Seveda ni prelahko slediti primitivistovemu izražanju, ker piše po staroveškem palimpsestovskem načinu skoro brez ločil. Oblika zopet že na zunaj poočituje pot navzgor v zrelo možatost, a nato propadanje:

globok
 mi veletok
 še mlad in zavzet
 za par belih deklet
 ki nagec njih me vznáša
 in pesem njih samopaša
 vse žganíce pri meni domá
 jaz pa sem bog preustrojitelj svetá
 sreča samoraslica sedaj mi vzhaja
 vérujem in opajam se, sanjarim do kraja
 oh! štirideset let — vrhunec — ubog sem siromak
 potem pa drugo pobočje, ki drži mi v mrki mrak
 za mano Lelj in Lada, Paljenke in Snovi
 moja zima je prišla, zima s snegovi
 oblečen kakor redovnik
 pojdem niz to reber tam
 Pravica mi sodnik
 v mrtvaški prt odet
 pa v lice ded
 v duši zdrav
 sam

Bolj v risarstvo nego v slovstvo pa sodi poem kaligram danes dostikrat imenovanega Apollinaire-a, prevejanega in malce perverznega literata, ki se v svojih delih rad obotavlja pri svetoskrunstvih ali nečistih dogodbicah. Guillaume Apollinaire je bil

od konca pristaš unanizma, pozneje pa je objavil **Futuristično antitradicijo** in nedavno je še urejeval obzornik **les Marges**. V omenjenem kaligramu opisuje v lanski julijski številki **Montparnassa** istoimensko pariško četrt, umetniško shajališče in okolico. Verzi ali njih skupine upodabljajo drevje, posodo, stavbe, možice. Poglejmo si nekaj takih «granesov»!

	S	D	T
	tr	revo	Ajinstveni grad brez oken
Rokoborec	aš	katero je ne	i Vi in
	ni	koč usadil	n nostjo
Ki gre v boj	s	V	b bodoč
	s	I	r ljem prezirom
	v	K	e Apolli s tugo
	o	T	z poetov
	j	O	v in
	i	R	r nai slikarjev
	m	H	a 000
	i	U	t re 100.
spo že		G	ki se nahaja na Montparnassu in kjer živi
mi lja		O	
ni mi			
in ne			
z broj			

Ko je bil v renesančni dobi italijanski učenjak Julij Cezar Scaliger osvežil pesništvo za oči, t. j. latinska carmina figurata in grška technopaignia, je za njim tudi nemška poetika 17. stoletja povzela svoje Bilderreime, zlasti v prigodnicah. V to poglavje spadata osobito Harsdörffer in Schottel. Besedil pa nisem vzmogel pri nas nobenih, kakor tudi ne Haeberlinove izdaje **Carmina figurata graeca** (Hannover, 1887.).

Kaj pa v našem svetišču modric? Temu ali onemu je še v spominu prva in poslednja številka rajnega **Svetokreta**, ki je skušala vzbuditi pozornost z neobičajno razporedbo črk. Istotako bi se našel sled podobnih teženj v **Zenitu**: vzemite si n. pr. lansko tretjo številko, kjer Dialog vsebuje ozke vrstice, govoreč o vitkem obelisku na pariškem trgu Place de la Concorde, a potlej se nekoliko razširijo, ko nanese beseda na zajetnejši Eiffelov stolp.

Pred dobrim desetletjem je občeval v naših krogih na Dunaju figurativen stihotvorec Milan Dolinar, ki pa se ni uveljavil. Ker ga danes ni več med nami, — za svetovnega pokolja so ga požrle ribe v Tihem oceanu — želim ohraniti njegov spomin z enim

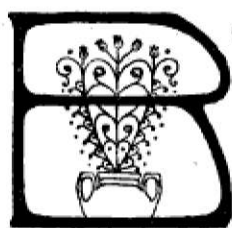
njegovih tehnopognijev. Boljšega primera za enkrat nimam pri roki, zato se zadovoljite samo s sledečim romбом:

Zunaj
brije burja
in oblaki se podijo,
sipajoči sneg na širna polja.
Jaz pa pišem verze smrti in razkošja,
pijem fini, vroči čaj iz pisanega porcelana
in pri meni je vabljava, v črni žamet skrita kurtizana,
ki šepeče zapeljive verze mi o tajnem hrepenenju svoje duše;
z mano sreba fini vroči čaj iz pisanega porcelana
in se divi zlatim arabeskam na rjavih čašah,
z mano piše verze smrti in razkošja.
Sneg pa naletava na poljane,
temno brije burja
in razbija
v noč.

Ali kaže vnaprej, nepreklicno obsojati takšne poskuse samo zastran okorelega okvira, kamor se silijo vtisi in doživetja? Kdor pritrdi vprašanju, je obenem zavrgel številne zamotane staroprovensalske pesniške oblike kakor tudi moderni akrostihirani venec sonetnih vencev, kakor ga utegne čitati na **Vrhu Razglednika**.

Ivan Zorec:

Beg Bukovac.

Beg Ali Bukovac, še prav mlad in krepak, črnkast mož, je slonel v visoki lini svoje silne bele kule, prežeče s kamenitega gorskega slemena v široko, ravno dolino, slonel in pazno prisluškoval pastirjem, njih pesmim in krikom, ki so se lovili s hriba na hrib. Po vsem hercegovskem pašaluku je slovel kot blag in pravičen gospodar svojih podložnih vasi. Ali danes je temnelo njegovo lice, iz oči mu je gorelo.

«Zakaj se ne oglasi?» se je vznejevoljeval.

Solnce je že skoraj spolzelo v zaton. Zlati dež večernega žarenja je obsipal vso strmo in široko planino, a bele pečine golih bregov so zagorele v krvavem svitu.

Dva krokarja sta se naglo peljala v nizke, krevljaste in grčaste hrastiče med skalovjem; nad njima se je v velikih krogih leno vozil velikanski jastreb, preden ga je vzel nazobčan greben sivih skal.

Na umazane, revne vasice, ponižno čepeče v topih kotih široke doline in plaho se stiskajoče, je zmerom temnejše gledal prvi somrak.